

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΔΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗ ΗΜΕΔΑΠΗ

συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτὴ

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγι-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτὴ

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρυσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.)

Ἄριθ. 29.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰουνίου 1898.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Νέον νομοσχέδιον περὶ τῆς στοιχειώδους ἢ δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως.—Ἐξέτασις τοῦ νομοσχεδίου ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα.—Παρατηρήσεις εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ νομοσχεδίου.

ΝΕΟΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ

Ἡ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Α'.

Τὸ νέον, ὅπερ ἀνεπιφυλάκτως δυνάμεθα νὰ ἐπαινεώμεν ἐν τῷ νομοσχεδίῳ τούτῳ εἶναι, ἡ ἐπιθυμία τοῦ συντάκτου αὐτοῦ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν σχολείων τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὸ πολύκροτον selfgovernment τῶν Ἀγγλων. Ἄφ' οὗ ἡ Κυβέρνησις, μὲ ὄλην τὴν καλὴν θέλησιν, ἣν ἔχει, δὲν δύναται νὰ διορθώσῃ τὰ σχολεῖα, τούναντίον μάλιστα διὰ τῶν διηνεκῶν μεταβολῶν καὶ τῶν διαρκῶν πειραμάτων παρέλυθεν αὐτά, πρῶτον αὐτῆς καθήκον εἶναι νὰ παραδώσῃ τὴν περὶ τῶν τέκνων τῶν φροντίδα εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοὺς πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἴνα δὲ ἔχῃ μίαν ἰδέαν ὁ ἀναγνώστης περὶ τῆς ἐκλύσεως, ἣτις ἐπεκράτησεν κατὰ τὸ συγκεντρωτικώτατον καὶ δεσποτικώτατον τῶν συστημάτων, τὸ ἐφαρμοσθὲν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν παρελθούσαν δεκαετίαν, ἀνκφέρομεν ἐν παράδειγμα σχολικῆς διοικήσεως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συμβάν ἐν τῷ Δ' σχολεῖῳ Πειραιῶς, καὶ ἀνακοινωθὲν ἡμῖν παρὰ διδασκάλου ἐν τῷ αὐτῷ σχολεῖῳ. Ἴδου δὲ τί γράφει ἡμῖν ὁ φιλόπατρις τοῦ σχολείου διδάσκαλος. «Ἐν τῷ σχολεῖῳ (Δ' δημοτικὸν σχολεῖον Πειραιῶς) διευθυντῆς διορίσθη ὁ κ. Κρητικιάκης. Ἄλλὰ δὲν παρῆλθον ὀλίγαι ἐβδομάδες, ὅτε ἀντὶ τοῦ Κρητικιάκη μετατεθέντος εἰς ἄλλο σχολεῖον, ἦλθεν διευθυντῆς ὁ κ. Π. Δημητρόπουλος. Ἐνομίζομεν δὲ ὅτι τὰ πράγματα θὰ ἡσύχαζον μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ὅτε παραδόξως μετὰ ἓνα μῆνα

περίπου ἐμφανίζεται ἡμῖν νέος διευθυντῆς ὁ κ. Ἄρ. Μερκούρης τοῦ κ. Δημητροπούλου μετατεθέντος ἀλλαγῆ. Ἄλλὰ καὶ τοῦ κ. Μερκούρη ἡ διευθύνσις δὲν εἶχε καλλιτέραν τύχην τῆς τῶν προκατόχων του, διότι μετὰ δύο μῆνας οὗτος μὲν μετατίθεται εἰς Θήβας, διευθυντῆς δὲ τοῦ σχολείου διορίζεται πάλιν ἄλλος ὁ κ. Μαχαίρας. Ἄλλὰ καὶ τοῦ Μαχαίρα ἡ βασιλεία δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ διαρκέσῃ πολὺ, διότι μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἐστάλη ἡμῖν νέος διευθυντῆς ὁ κ. Β. Στατερᾶς. Ὡστε μέχρι τῆς σήμερον ἔχουσι διορισθῆ ἑντὸς ὀλίγων μηνῶν πέντε διευθυνταὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχολεῖῳ, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ σχολείου ἀγκυοῦσι τίς εἶναι ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου καὶ πῶς λέγεται, ἀδ ἀφοροῦσι δὲ καὶ εἰς τοῦτο, διότι ἡξέφρουσιν ὅτι μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ ἔχωσι νέον πάλιν διευθυντήν. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τοῦ κανοῦ ἔχει τὸ σχολεῖον τοῦτο καὶ ἓνα διδάσκαλον περιπλέον, ὅστις ἐμφανίζεται ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος, ἵνα μὴ λησμονηθῆ, καὶ ἀνακοινῶναι ἡμῖν τοῖς συναδέλφοις του τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Καὶ τὰς δαπάνας πάσας τοιαύτης τῶν σχολείων διοικήσεως προκαταβάλλει ἀνελλιπῶς ὁ δήμος Πειραιῶν.» Τοιαῦτα γράφει ἡμῖν ὁ φίλος διδάσκαλος ἐκ Πειραιῶς. Καὶ εἶναι ἄρα γε μόνον τὸ σχολεῖον Πειραιῶς τὸ παρκελυμένον; Ὅστις θέλει νὰ σχηματίσῃ μίαν γνώμην ἄς ἐπισκεφθῆ ἐν οἰονδήποτε δημοτικὸν σχολεῖον, ἵνα ἴδῃ φανερὰ τὰ ὀλέθρια τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος ἀποτελέσματα. Τὰς καλλίστας θέσεις κατέλαβον οἱ φίλοι τοῦ κόμματος ἢ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὧν πολλοὶ ἀπεσπάρθησαν δῆθεν ἐκ τῶν σχολείων τῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἵνα φοιτῶσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ γίνωσιν διδάκτορες τῆς Νομικῆς δεικνύοντες καὶ διὰ τῆς ἀπο-

στασίας αὐτῶν εἰς ἄλλο ἐπάγγελμα ποῖαν στοργὴν τρέφουσι πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου. Καὶ ἂν τοιαῦτα πράγματα συμβαίνωσι ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεῖ, τί ἄρα γε νὰ συμβαίη ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὅπου τὰ πάντα ἔχουσι ἀφεθῆ εἰς τὴν εὐσυνείδησιαν τῶν διδασκάλων, οὐδενὸς αὐτοὺς βοηθῶντος εἰς τὸ ἐπίπονον αὐτῶν ἔργον. Δὲν εἶχονεν πρό τινας χρόνους ἀναγνώση εἰς τὰς ἐφημερίδας μετὰθεσιν δημοδιδασκάλου ἐκ Ζάγκου τῆς Θεσσαλίας εἰς Τρίκκαλα, ἀποθανόντος πρὸ δύο ἐτῶν ; Ὅταν λοιπὸν τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα δὲν κατορθοῖ νὰ γινώσκῃ οὐδὲ τοῦτο, ἂν ὑπάρχουσιν δηλ. οἱ διδάσκαλοι εἰς τὰς θέσεις των, τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς διοικήσεως, τότε τίς λόγος δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπαρξίν του ;

Σήμερον εἶναι ἀρχὴ πανταχοῦ γενομένη ἀποδεκτὴ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομία καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῇ τε πολιτικῇ καὶ τῇ εκπαιδευτικῇ ὅτι ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, καὶ ἡ ἐλευθερὰ ἐργασία τοῦ ἀτόμου εἶναι ἡ βᾶσις πάσης προόδου. Ὁ Savigny λέγει: 1) « Ἡ ἰσχὺς τοῦ ὄλου αὐξάνει, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει εἰς ἓνα ἕκαστον ζώην ἐλευθερίαν. » Ὁ δὲ Ahrens λέγει. 2) « Ἡ πηγὴ τῆς ἰσχύος καὶ εὐδαιμονίας τοῦ Κράτους πρέπει νὰ τηρηθῆται ἀνάσας διὰ τῶν μυριάδων κατὰ τόπους ὑπαρχουσῶν πηγῶν. » Ὁ δὲ Roscher 3) γράφει τάδε: « Ὅντως ὁ κορυφωμὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ ἐμφανίζεται ἐκεῖ, ἔνθα τὰ ἄλλα νομικὰ πρόσωπα ὑποτάσσονται μὲν εἰς τὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ δὲν παύουσι διὰ τοῦτο νὰ ἔχωσιν ἰδίαν σφριγῶσαν ζωὴν. Ἐνταῦθα ἐμφανίζονται τὰ πάντα ἐν καλλίστῃ ἁρμονίᾳ, ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ μέλη, τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὰ θεμέλια, ἡ ἐνόστις καὶ ἡ ποικιλία, ἡ τάξις καὶ ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀριστοκρατία (ἀποχωρισμὸς) καὶ ἡ δημοκρατία (ἰσότης). Καὶ ὡσπερ ἡ μουσικὴ ἔχει ἀνάγκη τῆς συμφωνίας διαφόρων τόνων, οὕτω καὶ ὁ βίος τοῦ λαοῦ ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς πόλεως καὶ τοῦ χωρίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας, τοῦ φρονήματος τοῦ συντηρητικοῦ καὶ τοῦ προοδευτικοῦ, ἰδιαίτατα δὲ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν μικροτέρων δυνάμεων. Ἐὰν τὸ Κράτος ἐν τῇ περαιτέρῳ αὐτοῦ προόδῳ ἤθελε διαλύσῃ τὰς ομάδας ταύτας ἢ ἤθελε τοῦλάχιστον αὐτάς καταστήσῃ τοιαύτας, ὥστε νὰ μὴ ἔχωσι πλέον ἰδίαν ζωὴν, οἱ δὲ ὑπήκοοι νὰ ἀποβῶσι σωρὸς ἀτόμων ἄνευ οὐδενὸς δεσμοῦ, τότε ὁ λαὸς θὰ μετεβάλετο εἰς κόνιν. Καὶ ὡς εἶναι ἀδύνατον νὰ οἰκοδομηθῇ τις στερεὰν οἰκίαν δι' ἀπλῆς μόνον ἄμμου, οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ καὶ Κράτος διαρ-

κές συγκείμενον ἐξ ἀπλῶν ἀτόμων. Μόνον σπάνια ἔξοχα πνεύματα δύναται νὰ ἐνοήσῃσι πράγματι καὶ νὰ ἀγαπήσῃσι ἀπέραντόν τι, ὅποιον λ. χ. εἶναι μέγα ὀλόκληρον ἔθνος. Εἰς τοὺς κοινούς ἀνθρώπους ἡ φιλοπατρία εἶναι ἀληθής, ἐν ὅσῳ αὕτη ἀναφέρεται εἰς μικροὺς κύκλους, ὅστινες περιστοιχίζουσιν αὐτοὺς, καὶ διὰ τὰ μέλη τῶν ὁποίων προσωπικῶς ἐνδιαφέρονται. Καὶ ὁ στρατὸς αὐτὸς τότε κατορθοῖ τι, ὅταν οἱ στρατιῶται πλὴν τοῦ γενικοῦ στρατιωτικοῦ συνδέσμου συνδέωνται καὶ δι' ἰδιαιτέρων συναισθημάτων πρὸς τὸ σύνταγμα τῶν, πρὸς τὸν λόχον των, πρὸς τοὺς ἀμέσως προϊσταμένους αὐτῶν καὶ τοὺς συστρατιώτας των. Πόσον δὲ ἀναγκαιοτέρα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι κατὰ μείζονα λόγον ἡ ὀργανικὴ διαίρεσις ὀλοκληροῦ λαοῦ, οὗ τὰ μέλη εἶναι καὶ πολυκριθιότερα καὶ ἀνομοιώτερα ! Ἄλλ' ὅταν τὰ ἄτομα συγκρατῶνται μόνον διὰ τοῦ εὐρυτάτου καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρισεως γενομένου δεσμοῦ τοῦ Κράτους, ὅταν οἱ ἀνθρωποι ἔχωσι συνηθίσῃ ἐν παντὶ κινδύνῳ ἢ στενοχωρίᾳ, ἣν δὲν δύναται νὰ ὑπερικήσῃ τὸ ἄτομον, εὐθύς νὰ προστρέχωσι πρὸς τὸ Κράτος ἐκλιπαροῦντες τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, τότε ὁ λαὸς καθίσταται ἀνίκανος νὰ προστατεύσῃ ἑαυτὸν ἐσωτερικῶς κατὰ τῆς τυραννίας ἢ κατὰ τῆς ἀναρχίας, ἐὰν ἤθελε ποτε σταματήσῃ ἡ πολιτικὴ μηχανή, ἢ νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν ἀποτελεσματικῶς κατὰ ἐχθροῦ, ὅστις μάλιστα ἤθελε εἰς μεγάλας μάχας νικήσῃ. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡς στηρίγματα μεταχειρίζομαθα τοιαῦτα πράγματα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἀντέχωσιν εἰς ἀντίστασιν, ἐνίοτε καὶ μεγάλην. Ὅταν δὲ ὁ λαὸς διὰ τῆς ἀπομονώσεως ἔχη μεταβληθῆ εἰς ἀγέλην, τότε δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττεται τις, ὅταν βλέπῃ αὐτὸν κυβερνώμενον διὰ τῆς βᾶδδος καὶ τῶν κυνῶν ἢ ὅταν κατὰ τὰς ἐκρηγνυόμενας πυρκαϊᾶς βλέπῃ αὐτὸν ὀρμῶντα εἰς τὰς φλόγας. Ἡ εὐχὴ τοῦ Καλιγούλα νὰ εἶχε ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἓνα μόνον τράχηλον εἶναι κακοηθεστάτη ὑπερβολὴ ἀγαλινώτου συγκεντρώσεως. »

Οὕτω χαρακτηρίζει τὴν συγκέντρωσιν τῆς ἐξουσίας ὁ σοφὸς ἀνὴρ καὶ συνηγορεῖ νὰ καθοδηγηθῆ ἢ μᾶλλον νὰ ἀφεθῆ ὁ λαὸς ἐλεύθερος νὰ κανονίζῃ αὐτὸς τὰς ὑποθέσεις του κατὰ τὰς ἀνάγκας του καὶ τὰς βλῆψεις του. Προβάλλει δὲ τὴν ἐξῆς ἀρχὴν εἰς τὰ Κράτη ποῦ νὰ κάμνωσι χρῆσιν τῆς συγκεντρώσεως καὶ ποῦ τῆς ἀποκεντρώσεως. « Ὅπου ἡ ἀμιλλα βλάπτει, ἐκεῖ ἡ συγκέντρωσις εἶναι σωτήριος π. χ. εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς ὅλας τὰς πολιτικὰς ἐνεργείας, αἵτινες ἀπαιτοῦσι καὶ εὐδοκιμοῦσι ἐκτελοῦμεναι δίκην μηχανῶν. Τοῦναντίον δὲ ὅπου ἡ ἀμιλλα ὠφελεῖ, ἐκεῖ ἡ συγκέντρωσις βλάπτει. »

Τὴν σωτήριον ταύτην ἀρχὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἣτις ἐν Εὐρώπῃ ἐπήνεγκε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, παρ' ἡμῖν δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ Κυ-

βερνώντες τὸν τόπον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους ὡς καὶ εἰς τὸν κλάδον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν πολιτῶν διὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Νομίζουσιν ὅτι ὁ λαὸς δὲν εἶναι παρεσκευασμένος ἀκόμη νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς κηδεμονίας καὶ ὅτι ἀνεξάρτητος ἀφιέμενος θὰ ἀμελήσῃ τῶν σχολείων του καὶ ἀντὶ βελτιώσεως τῆς παιδείας θὰ ἔχωμεν μετὰ τινα χρόνον χειροτέρευσιν αὐτῆς. Τὴν γνώμην ταύτην ὀφείλομεν νὰ ἀποκρούσωμεν ὡς πλημμελῆ. Ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ εἶναι καθήκον ὕψιστον τῶν γονέων, ὁ δὲ δῆμος, ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ πολιτεία ὀφείλουσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς γονεῖς, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἀναλάβωσιν αὐταὶ τοῦτο ἀπαλλοτριῶσαι τοὺς γονεῖς καθήκοντος, ὅπερ ἡ φύσις ἐνεχάραξεν εἰς αὐτοὺς βαθύτατα δι' ἀνεξίτηλον χαρακτήρων καὶ ὅπερ ἐκφαίνεται ἐν τῇ ἀφελοκερδεστάτῃ στοργῇ, ἣτις χαρακτηρίζει τὰς σχέσεις τῶν γονέων πρὸς τὰ ἴδια ἑαυτῶν τέκνα. Ἄλλ' ἀφ' οὗ οἱ γονεῖς ἔχωσι καθήκον νὰ φροντίζωσιν αὐτοὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των, ποῖα λογικὴ δύναται νὰ διίσχυρισθῆ ὅτι δὲν ἔχουσι πρὸς τοῦτο καὶ δικαιώματα ; Καὶ ἀφ' οὗ ἔχουσι καὶ καθήκον καὶ δικαίωμα νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των, ποῖα σωφρονούσα πολιτεία θὰ ἀρνήθῃ αὐτοῖς τὸ στοιχειῶδες δικαίωμα νὰ ἔχωσι γνώμην περὶ τοῦ διδασκάλου τῶν τέκνων των ; Καὶ ἂν ἤθελε συμβῆ εἴτε ὁ δῆμος εἴτε ἡ πολιτεία εἴτε ἡ ἐκκλησία, εἴτε ἐταιρεία τις ἰδιωτικὴ νὰ παρέχῃ πάσας τὰς δαπάνας τῆς ἐκπαιδεύσεως, οὐδὲ τότε ἔπρεπε οἱ γονεῖς νὰ ἀπεξενούντο τῶν καθηκόντων καὶ δικαιομάτων νὰ ἔχωσι γνώμην περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των. Τοιαύτη πράξις αὐτῶν θὰ ἦτο προδοσία πρὸς τὰ τέκνα των καὶ εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὰς πράξεις τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Ἀφρικῆς, ὅστινες ἀντὶ φιάλης ῥακῆς πωλοῦσιν τὰ τέκνα των, ἓνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἀνδράποδα εἰς τοὺς ἀγοράζοντας αὐτά. Ὁ δὲ λόγος ὅτι ἐνδέχεται γονεῖς μαθητῶν νὰ ὄσιν ἀδιάφοροι πρὸς τὴν ἀνατροφήν καὶ νὰ ὀλιγορήσωσι τοῦ σχολείου, δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων εἶναι καθήκον καὶ δικαίωμα τῶν γονέων διότι πρῶτον μὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ὀλόκληρος κοινότης θὰ εἶναι τοσοῦτον ἀβέλτερος, ὥστε νὰ εὐχαριστῆται νὰ ἔχῃ διδασκαλον μέθυσον, χαρτοπαίκτην, ῥυπαρόν, κακοήθη, ἀπαίδευτον, καὶ θὰ προτιμᾷ τοῦτον διδασκάλου σώφρονος καὶ εὐπαιδευτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχωσι τοιαῦτα κοινότητες, ὅπερ ἐγὼ δὲν παραδέχομαι, τοιαῦτας κατέστησέ το σύστημα τῆς συγκεντρώσεως τὸ ἐφαρμοσθὲν παρ' ἡμῖν, τὸ διοικήσαν ἐπὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα ἀυθαίρετως τὰ σχολεῖα καὶ συνηθίσαν τοὺς γονεῖς νὰ μὴ μεριμνῶσι περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των, διότι δῆθεν μεριμνᾷ περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν ἡ πολιτεία. Καὶ ἡ συγκεντρωτικὴ καὶ δεσποτικὴ αὕτη διοίκησις

εγένετο ἐναντίον τοῦ νόμου περὶ δημοτικῶν σχολείων, ὅστις, εἰ καὶ συνετάχθη ἐν ἔτει 1834, ἐν τούτοις τὴν διοίκησιν τῶν σχολείων ἐξάρτᾳ ἐκ τῶν κοινοτήτων αὐτῶν. Καὶ σήμερον μετὰ πάρον 60 ὄλων ἐνιαυτῶν δὲν ζητοῦμεν ἄλλο τι ἢ νὰ ἐφαρμοσθῆ ὁ νόμος τοῦ 1834, ὅστις ἐν ἀρθρῷ 37 ἀναγράφει τὰ καθήκοντα ἐπιτοπίου ἐφορείας ἐκαστοῦ σχολείου ὡς ἐξῆς.

1. Νὰ προμηθεύῃ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὸ σχολεῖον καὶ τοὺς διδασκάλους.

2. Νὰ φροντίζῃ περὶ εὐρέσεως καὶ διατηρήσεως τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ σχολείου καὶ τῶν κατοικιῶν τῶν διδασκάλων.

3. Νὰ ἐπαγρυπνῆ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας εἰς τὰ σχολεῖα.

4. Νὰ ἀποφασίσῃ ποῖα οἰκογένεια εἶναι τόσον πτωχά, ὥστε νὰ μὴ ὑποχρεοῦνται πρὸς τὰς εἰς τὰ ἀρθρα 24 καὶ 26 προσδιοριζόμενας πληρωμάς.

5. Νὰ βεβαιώνεται ὅτι τῷ ὄντι γίνεται φροντὶς καὶ περὶ τῆς ἀνεξόδου διδασκαλίας τῶν ὄλων πτωχῶν παιδίων.

6. Νὰ σημειώνῃ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων, τῶν ὁποίων οἱ παῖδες δὲν φοιτῶσιν οὔτε εἰς τὴν δημοτικὴν οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν σχολὴν οὔτε παιδεύονται εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ἢ εἰς παιδαγωγείον. Τὸ σημείωμα τοῦτο θέλουσιν πέμπει εἰς τὸν παρὰ τῷ ἀρμοδίῳ ἀστυνομικῷ δικαστηρίῳ δημοσίον κατήγορον.

7. Νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ σχολείου πειθαρχίας, νὰ ἐπαγρυπνῆ ἰδίως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρῶν τοῦ διδασκάλου καὶ παρατηρήσασα εἰς αὐτὴν ἑλλείψεις νὰ τὰς ἀναφέρῃ εἰς τὴν ἐπιθεωρητικὴν ἐπιτροπὴν τῶν κατ' ἐπαρχίας ἢ κατὰ νομοὺς σχολείων, διαφυλαττομένου πάντοτε εἰς τὰς ἀρμοδίους πολιτικὰς ἀρχὰς ἢ τὴν ἀστυνομίαν τοῦ δικαιομάτους νὰ ἐνεργήσωσι τὰ καθήκοντά των.

8. Εἰς κατεπειγούσας περιστάσεις νὰ παύῃ τὸν διδασκαλον, ἀλλ' ἐπὶ ῥητῇ ὑποχρεώσῃ νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὴν κατὰ νομὸν ἐπιθεωρητικὴν ἐπιτροπὴν ἐντὸς 24 ὥρων περὶ τῆς παύσεως ταύτης καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῆς.

9. Νὰ διέπῃ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῆς ἐπιτοπίου σχολῆς κατὰ τοὺς ἰδιαιτέρους ὄρους τοῦ περὶ δήμων νόμου.

10. Νὰ θεωρῆ τοῦλάχιστον ἅπαξ κατὰ μῆνα τὴν σχολὴν καὶ ν' ἀναφέρῃ πρὸς τὸν ἀνήκοντα ἐπαρχον περὶ τῶν ἑλλείψεων, ὅσας παρετήρησε καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίων μεταρρυθμίσεων. »

Ἴδου ἔχομεν ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἱκανὴν αὐτοδιοίκησιν τοῦ σχολείου, ἀλλὰ τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς ἐπιτοπίου ἐφορείας ἢ πολιτεία σὺν τῷ χρόνῳ ἐντελῶς ἐξῆλειψεν. Ἐσχάτως δὲ, συσταθέντος τοῦ ταμεῖου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐπειδὴ ἐφαίνετο ὅτι ἡ πολιτεία καταβάλλει τοὺς μισθοὺς τῶν δημοδιδασκάλων, διεχειρίσθη τὴν ἐξου-

1). Ahrens, Naturrecht. Τομ. II. σελ. 483.

2). Ahrens. ε. α. σελ. 483.

3). Roscher, Volkswirtschaft Τομ. Β' σελ. 11, ἐκδοσις 11.

σίαν κατά τὰ συμφέροντα αὐτῆς διορίζουσα, μεταθέτουσα, παύουσα τοὺς διδασκάλους χωρὶς νὰ ἐξετάζη ποσῶς τὴν γνώμην τῶν κοινοτήτων, ἐν αἷς εἰργάζοντο ὡς διδασκαλοὶ. Συνέβη δὲ πολλάκις περίεργον πρᾶγμα, διδασκαλοὶ νὰ παύωνται καθ' ὄν χρόνον αἱ κοινότητες ἐξάλλοι ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ διὰ τὴν καλὴν διδασκαλίαν καὶ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῶν διὰ μυρίων τρόπων ἐξεδήλουν εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν εὐγνωμοσύνην των. Πρὸ τριῶν ἀκριβῶς ἐτῶν ἐνθυμούμαι ἐν Ἀνδριταίνῃ ὁ ἐκεῖ ὑπηρετῶν δημοδιδάσκαλος Γ. Π. ἐν ᾧ ἐδέχετο τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τῆς κοινότητος, ἐδέχετο ἅμα παρὰ τοῦ ταχυδρομικοῦ ἐπιστάτου καὶ ἕνα φάκελλον περιέχοντα τὴν ἀπόλυσίν του. Ἐρευνήσας δὲ περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀπολύσεως ἔμαθον ὅτι βουλευτὴς τῶν ἰσχυόντων ἀπήτησε νὰ διορισθῇ ἐκεῖ ὁ ἀνεψιὸς του καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ βουλευτοῦ ἐξετελέσθη παραχρῆμα, τοῦ καλοῦ διδασκάλου βιβθέντος ἐκ τῶν πέντε δρόμους. Διευθυντῆσαν οἱ γονεῖς διὰ μακροτάτου τηλεγραφήματος διὰ τὴν ἀδικίαν ταύτην τὴν προσγενομένην εἰς τὰ τέκνα των, ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον οὐδεμίαν εἰς τὴν φωνὴν τῶν γονέων ἠέλθησε νὰ δώσῃ προσοχὴν. Καὶ ἐκπληττόμεθα τῇ ἀληθείᾳ ἀκούοντες παρὰ διδασκάλων μάλιστα ὅτι τοιαύτη διοίκησις εἶναι ἀρίστη, καθ' ἣν καθ' ἑκατοντάδας ἀπολύονται ἢ μετατίθενται οἱ δημοδιδάσκαλοι ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου χωρὶς νὰ λαμβάνηται καθ' ὄλου ὑπ' ὄψει τῶν διδασκάλων ἢ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἰκανότης. Καὶ βλέπομεν ὅτι εἰς τὰς καλλίστας θέσεις ἔχουσι ἐνθρονισθῆ διδασκαλοὶ, ὧν προσὸν εἶναι ὅτι λείγουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἰματίων τῶν πολιτευομένων ἢ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐπέδρασε καὶ εἰς τοὺς καλοὺς διδασκάλους, οἵτινες ἀμιλλῶνται τὴν νὰ προσφέρῃ περισσότερον λιθωντῶν ἢ σμύρναν ἢ καὶ ἄλλα δειγμάτων ὑποτελείας εἰς τοὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ διορισμένους ψευδοπροστάτας τῶν σχολείων καὶ ψευδοπροστόλους. Πῶς τοιαύτη διοίκησις δύναται νὰ εἶναι ἀρεστὴ καὶ εἰς ἕνα μόνον διδάσκαλον ἀξίον τοῦ ὀνόματος, εἰς ἐμὲ φαίνεται λίαν ἄπορον.

Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχη οὐδ' εἰς διδάσκαλος μὴ ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα σήμερον διοίκησις τῶν σχολείων εἶναι ἀντιπαιδαγωγικὴ καὶ βλαβερὰ, καὶ ὡς τοιαύτη πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς διοίκησιν ἄλλην σωφρονεστέραν. Γεννάται δὲ ἤδη τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐγκαινιζομένη τὰ νῦν διὰ τοῦ νέου νομοσχεδίου περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι κρείττων.

Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν διδασκάλων, ἂν ὑπάρχη διαφορά, αὕτη εἶναι ὑπὲρ τοῦ νομοσχεδίου. Πρότερον οἱ διδασκαλοὶ διορίζοντο ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ ἢ τοῦ δημάρχου εἰς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν. Συνέβαινε δὲ οὐχὶ σπανίως καὶ εὐθεὶς ἢ πλάγιος λόγοι νὰ ἐπειθον τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν νὰ χρη-

σιμοποιήσῃ ἕνα διδάσκαλον ἐν ὠρισμένῳ σχολείῳ καὶ ἐγένετο ὁ διορισμὸς αὐτοῦ, διαμαρτυρομένου τοῦ δημάρχου, διαμαρτυρομένης τῆς κοινότητος, ἐν ἧ ὁ διδάσκαλος διορίζετο. Τοιοῦτα δὲ ἀποπήματα ἐπόμενον ἦτο νὰ συμβαίνωσι καὶ τότε ἀκόμη, ὅποταν ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν ἀρίστων ιδεῶν νὰ ὠφελήσῃ τὰ σχολεῖα, τὸν δὲ διδάσκαλον ἐθεώρει ἀπόστολον εἰρήνης καὶ πολιτισμοῦ οὐχὶ δὲ πέτραν σκανδάλου καὶ ἐρίδων. Διότι ἐν τῷ πλήθει χιλιάδων σχολείων, ἃ εἶναι ἀδύνατον νὰ κατοπτεῦη καὶ κυβερνᾷ δεξιῶς καὶ ἡ κρατιστα δianoia, εἶναι ἀδύνατον νὰ γινώσκῃ τὰς ἐπικρατοῦσας ἐν ἐκάστη κοινότητι γνώμας περὶ τῶν διδασκάλων ἢ καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς. Ἡ διοίκησις ἐνταῦθα ἐγένετο χονδρικῶς καὶ ἡ λειτουργία τῶν σχολείων ὡσαύτως ἦτο τοιαύτη. Ἄν διορίζετο καλὸς διδάσκαλος, ἂν αἱ ἐργασίαι τῶν σχολείων ἐγένοντο καλῶς ἢ κακῶς, τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα μᾶλλον τύχης ἢ προνοίας. Τὸ τοιοῦτο ἐν τῷ καταμερισμῷ τῆς ἐργασίας, ὡς γίνεται σήμερον ἐν τῷ νομοσχεδίῳ, ἰδρυομένων 14 ὑποδιοικήσεων τῶν σχολείων μὲ πλήρη χειραφέτησιν νὰ ἀσφίξωσιν διδασκάλους ἐν συνεργασίᾳ δημοτικῶν συμβουλίων, ἐπιθεωρητοῦ ἐπιτοπίου καὶ νομάρχου, νομίζω ὅτι δὲν θὰ συμβαίνῃ. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον θὰ γινώσκῃ τοὺς διδασκάλους, οὓς θὰ προτείνῃ, ὁ οἰκείος ἐπιθεωρητὴς, ἂν δὲν γινώσκῃ αὐτοὺς, θὰ ζητήσῃ καὶ τοὺς μαθητὰς τοὺς γνωρίσῃ δ' εἰ καλλίον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ὅποταν θὰ ἐπισκέπτηται αὐτοὺς δις τοῦ ἐτους ἐν τῷ σχολείῳ των διδάσκοντας. Κατὰ θεωρίαν τοιαύτη διοίκησις περιέχει μείζονα ἐγγύα εὐρυθμοτέρας λειτουργίας τῶν σχολείων ἢ ἡ πρότερον καὶ νῦν ἀκόμη ἐπικρατοῦσα. Ἀλλὰ θὰ εἶναι ἄρα γε τὸ δημοτικὸν συμβούλιον διετεθειμένον νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ιδεάν καὶ ἀποκλειστικῶς ταύτην τῶν σχολείων; θὰ εἶναι ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀνὴρ τῆς ὑψηλῆς μορφώσεως καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ χαρακτῆρος, ὥστε ἐμπλεως τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του νὰ ἀφιερῶται ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀνύψωσιν καὶ προαγωγὴν, βραβεύων τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀρετὴν τῶν διδασκάλων, κολάζων τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν ἀδυσωπήτως; Εἰς τοῦτο τὸ νομοσχεδίον δεικνύει ἀτελείας. Ἐν ᾧ ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ πρᾶξιμα τῶν Κρατῶν, ἐν οἷς ἀκμάζει ἡ παιδεία, θεωροῦσι μέγιστον τὸ ἀξίωμα τῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ εἰς αὐτὸ ἀναβιβάζουσιν ἄνδρας εἰς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ πολλὰ ἔτη χρηματίσαντας Διευθυντὰς Διδασκαλείων καὶ διαπρέψαντας ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει τῇ παιδαγωγικῇ, τὸ νομοσχεδίον ἀποκλείει ἐπιμελῶς ἐκ τῶν κατήκοντων τούτων πάντας τοὺς παρ' ἡμῖν ἀξίους λόγου παιδαγωγικούς, καὶ ὡς ἐπιθεωρητὰς προτείνει νὰ γίνωσιν οἱ καθηγηταὶ γυμνασίων ἢ διδασκαλείων, οἱ δημοδιδάσκαλοι, οἱ διδάκτορες τῆς φιλοσοφίας οἱ σπουδασάντες παιδαγωγικὴν, ἀλλ' ἄπειροι ἀ-

κόμη τοῦ ἔργου, οἱ γυμνασιάρχαι καὶ διευθυνταὶ τῶν Διδασκαλείων, ἂν δὲν ἀποκλείωσιν αὐτοὺς καὶ τὰ ἄλλα προσόντα, ἢ τριετῆς ὑπηρεσία, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀριοντῆς ἡλικίας τῶν 45 ἐτῶν! Τοιοῦτοι δὲ εἶναι, ὡς γινώσκω πάντες οἱ ἄλλοι, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου, ὅστις βεβαίως δὲν θὰ στέρξῃ ἀπὸ τμηματάρχου πρώτης τάξεως νὰ γίνῃ τμηματάρχης κατωτέρου βαθμοῦ! Ἐνταῦθα ἡμεῖς διαβλέπομεν τὸ ναυάγιον τοῦ ὄλου νομοθετήματος. Ἴδου δὲ τί λέγει ὁ ἐξοχος τῶν νεωτέρων χρόνων παιδαγωγικός Karl Volkmar Stoy περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. « Ἡ πρὸς τοιοῦτο ἀξίωμα ἰκανότης δὲν εὐρίσκειται εὐκόλως. Οὔτε αἱ θεολογικαὶ σπουδαί, οὔτε αἱ φιλολογικαὶ οὔτε αἱ ἄλλαι ἄλλων ἐπιστημῶν, οὐδὲ ἡ μακρὰ πείρα τῶν χρηματισάντων διδασκάλων ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ παράγωσι τὸ γνήσιον παιδαγωγικὸν σκέπτεσθαι, συναισθάνεσθαι καὶ βούλεσθαι, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς μόνον ἡ περὶ τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἀνατροφῆς ἐνασχόλησις ἢ ἔχουσα ὡς βάσιν αὐτῆς φιλοσοφικὴν προπαιδείαν. »

Διὸ βλέπομεν καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν ἅπασιν τοῖς Κράτεσι τῆς Εὐρώπης τοῖς προηγμένοις εἰς τὸν πολιτισμὸν ὡς ἐπιθεωρητὰς διοριζομένους τοὺς διαπρέψαντας κατὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν διδασκαλίαν, συγγραφεὶς βιβλίων ἀναφερομένων εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἀνατροφῆς ἢ εἰς τὴν πρᾶξιν Μόνον παρ' ἡμῖν ἐπέπρωτο ἐν ἔτει 1895 νὰ ἀναγραφῇ ὡς ὅρος ὅτι « ἡ συγγραφή βιβλίων διδακτικῶν χαρακτηρίζεται ὡς ἀσυμβιβαστος πρὸς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἐπιθεωρητοῦ ἢ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ. »

Ἄλλ' ἐὰν συμβῇ οἱ ἔχοντες διδακτικὰ βιβλία νὰ εἶναι καὶ οἱ μᾶλλον παρεσκευασμένοι πρὸς τοιοῦτο ὑψηλὸν ἀξίωμα, τότε δὲν νομίζει ὁ κ. ὑπουργὸς ὅτι βλάπτει τὴν παιδείαν τῆς πατρίδος τοῦ ἀποκλείων ἐκ τοιοῦτων θέσεων τοὺς συγγραφεὶς διδακτικῶν βιβλίων; Καὶ ἀπὸ πότε ἤρξισεν νὰ θεωρηταὶ ἔγκλημα ἡ συγγραφή διδακτικῶν βιβλίων, ὥστε νὰ τιμωρῶνται οἱ συγγραφεὶς διὰ φοβερᾶς τιμωρίας, διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ πασῶν τῶν κεντρικῶν θέσεων, οἱ εἶναι αἱ θέσεις τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων; Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. ὑπουργὸς θελήσας νὰ χύσῃ τὸ νερόν τοῦ λουτροῦ ἔχυσεν μετὰ τοῦ νεροῦ καὶ τὸ λουόμενον βρέφος.

Ἐνδέχεται συγγραφεὶς, βιβλίων ἐκ τῶν κατεχόντων τὰς κορυφὰς νὰ εἶναι ἀδόκιμοι, χυδαῖοι, χρηματολόγοι. Τούτους, ἐὰν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι—ἡμεῖς δὲν τὸ παραδεχόμεθα—καὶ καθῆκον καὶ δικαίωμα ἔχει ὁ κ. ὑπουργὸς νὰ ἀποκλείσῃ πάσης θέσεως, ἀλλὰ νὰ ἀποκλείσῃ διὰ τούτους καὶ πάντας τοὺς ἄλλους, οἵτινες εἶναι τὸ κόσμημα τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τὰ συγγράμματα αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν σχολείων καὶ διὰ τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν καὶ διὰ τὴν

ἀξίειαινον φιλοπατρίαν, τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ ὄρια τῆς κοινῆς ἀνεκτικότητος καὶ ἐν ᾧ εἶναι λίαν ὑβριστικὸν εἰς τοὺς συγγραφεὶς ἀποβαίνει καὶ σφόδρα βλαβερὸν καὶ εἰς τὰ σχολεῖα. Τὰς δάφνας, ἃς κτάται τις ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ δημοσίου βίου, εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταβάλλῃ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει εἰς κυπαρίσους. Πρὸς τὴν ὑβριν ταύτην τοῦ νομοσχεδίου ἐνόμιζον ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶπω δύο λέξεις καὶ αἱ ρηθεῖσαι πιστεύω ὅτι ἄρκουσι. Ἴδου δὲ πόσον εὐστόχως διατυπώνει περὶ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων τὰς γνώμας τοῦ ὁ διδασκαλικὸς Σύλλογος¹.

« Ὅτι ἡ ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν καλὴν λειτουργίαν καὶ προκοπὴν αὐτῶν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τούτου. Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ βασιλέως τρέφει τοὺς ἵππους εἶναι παλαιὰ παροιμία. Ἀλλὰ διὰ νὰ καρποφορήσῃ τὸ μέτρον τοῦτο πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν σχολείων εἰς ἄνδρας ἐπιστήμονας θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὴν παιδαγωγικὴν σπουδασάντας, ἐργασθέντας ἐν Διδασκαλείοις, δεῖξαντας τὸ μέγα αὐτῶν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ δι' ἐκδόσεως παιδαγωγικῶν ἢ διδακτικῶν βιβλίων καὶ τῶν τοιοῦτων. Τὸν ἐπιθεωρητὴν δὲν θέλομεν ἀπλῶς ἀστυνόμον, ἵνα διὰ τοῦ φόβου καταστήσωμεν τοὺς διδασκάλους φιλοπονωτέρους. Τοιαύτη τυραννικὴ ἐπιθεώρησις ἐξασκουμένη μάλιστα διὰ δημοδιδασκάλων δύναται μᾶλλον νὰ βλάψῃ ἢ νὰ ὠφελήσῃ. Οἱ διδασκαλοὶ θὰ ἐξεύρωσι τρόπον νὰ ἀπατήσωσιν ἢ νὰ ἐκπλήξωσιν. Ὑπενθυμίζομεν ἐνταῦθα τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων ἐξετάσεων καὶ θεωροῦμεν περιττὸν νὰ εἴπωμεν πρὸς εἰδότας ὅτι ἐγέννησε τὴν μεγαλύτεραν ἀγυρτίαν, ἥτις κατὰ τὰς ἐξετάσεις ταύτας τελεῖται, ἐπιδοκιμαζόντων πάντων καὶ ἐξεταστῶν καὶ μὴ τοιοῦτων. Ἡμεῖς φανταζόμεθα τὸν ἐπιθεωρητὴν ὡς ἐν κινήτῳ Διδασκαλείῳ, μεταβαίνοντα ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον, ἵνα διδάξῃ, ἵνα παρηγορήσῃ, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ ἱερόν ἔργον τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ἵνα συστήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς κοινότητος, ἵνα καθοδηγήσῃ αὐτὸν ὡς ὑψηλοτέρα διάνοια πῶς νὰ ἀσκήτεται τὸ ἔργον του, ἵνα ὑποδείξῃ εἰς αὐτὸν πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ὑπάρχοντα βοηθήματα, ἵνα ἀντιληφθῇ τοῦ διδασκάλου ὅχι μόνον τὰ κατήκοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ δικαιώματα καὶ ἵνα ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἐργασθῇ νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ παρὰ ταῖς προϋπάρχουσας ἀρχαῖς. Ταῦτα καὶ πλεῖστα, ἀλλὰ παρόμοια κατήκοντα ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ ὁ ἐπιθεωρητὴς, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγραφῶσιν εἰς κανένα νόμον. Ἀλλὰ πρὸς τοιοῦτο ἔργον ἐν Εὐρώπῃ λαμβάνουσι διαπρέπεις ἄνδρας ἐπιστήμονας, γνωστούς διὰ τὴν παιδαγωγικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ τὴν θεωρητικὴν καὶ τὴν πρα-

¹) Γνώμαι τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου σελ. 120.

κτικὴν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἄνδρες ἔχοντας κύρος καὶ ἐνώπιον τῶν διδασκάλων καὶ ἐνώπιον τῆς κοινωνίας.

Τοῦτο θέλομεν νὰ γίνη καὶ παρ' ἡμῖν. Τοὺς δημοδιδασκάλους ἡμεῖς ἐκτιμῶμεν πολὺ περισσότερον τοῦ νομοσχεδίου καὶ θεωροῦμεν αὐτοὺς χρησιμωτέρους εἰς ἄλλα ἔργα, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Ὁ ἐπιθεωρητὴς εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ βραχίον τῆς Κυβερνήσεως· ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ κλάδῳ. Δι' αὐτοῦ ἐπαναφέρονται εἰς τὴν κανονικὴν ὁδὸν τὰ ἐκτροχιασθέντα σχολεῖα, δι' αὐτοῦ εἰσάγονται νέα πράγματα εἰς αὐτά, δι' αὐτοῦ διαβιβάζονται αἱ πληροφορίες περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν κοινοτήτων καὶ αὐτοῦ αἱ συμβουλαὶ πρέπει νὰ ἐκτελῶνται. Εἶναι ἐν ἄλλαι, λέξαι τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον ἐν ἐνεργείᾳ, ἢ μάλλον οἱ ἐπιθεωρηταὶ αὐτοὶ κυρίως εἶναι τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον. Διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἔχομεν καθήκον νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ τῶν προσόντων τῶν μελλόντων ἐπιθεωρητῶν.»

Περιττὴν δὲ θεωροῦμεν καὶ τὴν διάταξιν τοῦ νομοσχεδίου ὁ ἐπιθεωρητὴς νὰ ἐπιθεωρῇ μόνον τὰ μονοτάξια καὶ διτάξια ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὰ δὲ τριτάξια ὁ γυμνασιάρχης. Ὅταν ὁ ἐπιθεωρητὴς εἶναι δημοδιδασκαλὸς βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἐπιθεωρῇ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅταν ὅμως εἶναι τοιοῦτος, οἷον ἡμεῖς ὑπέδειξαμεν, τότε δύναται καὶ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια αὐτὰ νὰ ἐπιθεωρῇ. Καὶ νομίζομεν ὅτι πρέπει τέλος πάντων νὰ γίνη ποιὰ τις ἀρχὴ βελτιώσεως καὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων, τὰ ὁποῖα μακαρίως ἐπαναπαύονται ἐπὶ μεθόδων ἀπρηχαιωμένων καὶ ἐπὶ θεωριῶν παιδαγωγικῶν, αἵτινες, πρὸ πολλοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἀνακεφαλαιοῦντες λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τοῦ βυρσοῦ τῶν διδασκάλων κατὰ τὸ νέον νομοσχέδιον λέγομεν ὅτι τὸ παρούσαζον πρόσθετον τινὰ σχετικῶς πρὸς τὰ γενόμενα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν σχολείων καὶ τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ὅτι ἡ πρόσθετος αὕτη θὰ ἦτο μεγίστη, 1) ἐὰν ἐν τῷ νομοσχεδίῳ ἀνεγράφοντο ὡς ἐπιθεωρηταὶ ἄνδρες εἰδικοί παιδαγωγικοὶ ἐπὶ μακρὸν θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἐργασθέντες καὶ εὐδοκίμησαντες ἔχοντες δὲ ἡλικίαν ἐλάττω τῶν 65 ἐτῶν. 2), ἐὰν ἀντὶ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐσχηματίζετο ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκάστου δήμου σχολικὸν συμβούλιον ἑπταμελές, ἐν ᾧ πάντως νὰ περιλαμβάνηται καὶ εἰς τῶν διδασκάλων τῆς πρωτεύουσας, τὴν δὲ ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου ὠρίζετο τὸ σχολικὸν αὐτὸ συμβούλιον ἐν συνεδριάσει παρακαθημένων καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου ἀποτελουμένων ἐκ τριῶν γονέων τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου, ἐν ᾧ πρόκειται νὰ διορισθῇ διδάσκαλος καὶ ἔχοντων δικαίωμα ψήφου.

Διὰ τῆς διατάξεως δὲ ταύτης ἐπέρχεται πλήρης

τῶν σχολείων χειραφεσία ἐκ τῆς πατριαστικῆς πολιτικῆς, ἀποδίδονται δὲ εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τὰ δικαίωματα αὐτῶν νὰ ἔχωσι καὶ αὐτοὶ γνώμην περὶ τοῦ διδασκάλου τῶν τέκνων των.

Ὡς πρὸς δὲ τὰς μεταθέσεις καὶ παύσεις τῶν διδασκάλων οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ νομοσχέδιον ἀνυψώνει τοὺς διδασκάλους εἰς τὴν ἐμπρέπουσάν θέσιν καὶ θὰ συντελέσῃ, ἐὰν ψηφισθῇ, νὰ μοιμοποιήσῃ αὐτοὺς ἐν ὀρισμένῳ σχολεῖῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη πρὸς καλὸν αὐτῶν καὶ τῶν μαθητῶν του. Διότι σήμερον τί γίνεται; Κατὰ τὸν Ἀύγουστον τὸ ὑπουργεῖον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ταξινομῇ τοὺς διδασκάλους, ἢ ταξινομήσῃ δὲ αὕτη ἢ κακοθήσῃ, ὡς μάλιστα ἐγένετο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη; ἀποτελέσμη εἶχε νὰ παύῃ, νὰ μεταθέτῃ, νὰ διορίζῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς διδασκάλους, χωρὶς νὰ δίδῃ εἰς οὐδένα λόγον. Πρὸ τριῶν ἐτῶν ἀπελύθησαν διὰ μίαν τρακόσιοι τριάκοντα δημοδιδασκαλοὶ ὡς ὑπεράριθμοι, ὅσους οἱ καταδόται οἱ σχηματίζοντες τὴν αὐλήν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ παρίστανον εἰς αὐτὸν ὡς ἀλλοφύλους, ἐτοποθετήθησαν δὲ οἱ ἐκ περάτων τῆς γῆς ἐλθόντες κατακτηταὶ εἰς τὰς καλλίστας θέσεις, ἐσφενδονήθησαν δὲ εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ὅσοι δὲν ἔφερον τὸ χρίσμα τοῦ κόμματος καὶ τοῦ Παπαμαρκικοῦ τάγματος τῶν πατριωτῶν ἄνευ πατριδός! Καὶ ἐκπλήττομαι τῇ ἀληθείᾳ πῶς εὐρίσκονται διδάσκαλοι οὕτω διεφθαρμένοι, ὥστε νὰ ἀποβλέπωσι μετὰ πόθου εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν μικρὰν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν!

Εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας διὰ τὴν προστασίαν ταύτην τῶν δημοδιδασκάλων ἐκφράζομεν ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν διδασκάλων τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν. "Ἄς ἐπιτρέψῃ δ' ἡμῖν νὰ παρακαλέσωμεν αὐτὸν νὰ προστεθῇ ἀκόμη μία ἐτι διάταξις ἢ ἐξῆς, ὅπως εἶναι ἡ χάρις πλήρης. «Κατὰ τὴν παῦσιν διδασκάλου καλεῖται οὗτος νὰ ἐμφανισθῇ προσωπικῶς ἐν τῷ συμβουλίῳ καὶ νὰ ἀπολογηθῇ διορίζων ἐν ἀνάγκῃ καὶ συνήγορον. Ἐὰν δὲ ὁ διδάσκαλος νομίζῃ ὅτι ἠδικήθη ἀπολυθείς, ἔχει τὸ δικαίωμα ἐντὸς 20 ἡμερῶν νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ δικαστήριον. Ἀθωωθείς δὲ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου διορίζεται εὐθὺς εἰς θέσιν ἀνάλογον πρὸς τὸν βαθμὸν του, λημβάνει δὲ καὶ παρὰ τοῦ δημοσίου τοὺς μισθοὺς του, καθ' ὃν χρόνον διετέλεσε πεπαυμένος.»

ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΑ

α). Παρατηρήσεις εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον

Αἱ σφοδραὶ ἐπικρίσεις, αἳ τὸ νομοσχέδιον τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπέστη ἐκ μέρους τῶν ἀντιπολιτευομένων ἡφημερίδων, αἵτινες παρέστησαν διὰ τῶν συνήθων ὑπερβολῶν ὅτι κλείονται ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου 1000 σχολεῖα καὶ ἄλλοι τόσοι διδάσκαλοι βίπτονται εἰς τοὺς δρόμους ἐνέβα-

λον εἰς μεγάλην ταραχὴν τοὺς δημοδιδασκάλους, οἵτινες πανταχοῦθεν ἐστειλαν πρὸς ἡμᾶς ἀναφορὰς παρακαλοῦντες νὰ συνδράμωμεν αὐτοὺς καὶ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπειλούμενους ὑπὸ συμφορᾶς.

Τὸ πράγμα δὲν μοι φαίνεται τόσο δεινόν, ὡς παρεστάθη. Ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἐν τῇ πρώτῃ ἐφαρμογῇ τοῦ νέου αὐτοῦ συστήματος κλονισμὸς τις καὶ σύγχυσις, τοῦτο εἶναι προσδοκώμενον καὶ συμβαίνει εἰς πᾶσαν μεταβολήν. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν σχολείων εἶναι ἀρίστη καὶ πρέπει πάντες νὰ συνδράμωμεν τὴν Κυβέρνησιν ὅπως τακτοποιηθῶσι τὰ πράγματα συμφῶνως πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ὅσον ἐνδέχεται ἀκινδυνώτερον. Δὲν ἀποκρύπτω ὅτι τὸ νομοσχέδιον ἔχει λάθη καὶ ὅτι ὡς ἔχει ἐφαρμοζόμενον θὰ δεῖξῃ ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα ἀγαθὰ τῶν προσδοκώμενων. Καὶ κάλλιστον πρᾶγμα θὰ ἔπραττεν ὁ κ. Ὑπουργός, ἐὰν πρὸ τῆς ὑποβολῆς ἐζήτησε περὶ τινῶν πραγμάτων καὶ τὴν γνώμην εἰδικῶν ἀνδρῶν, ὧν εὐτυχῶς εὐμοιρεῖ ἢ Ἑλλάς. Καὶ ἀπορίας ἀξίον εἶναι πῶς ὁ νῦν ὑπουργός, ὅστις ἄλλοτε διεκρίθη ὡς γενικός ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον διότι πᾶσαν νέαν ἰδέαν πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς ἐβασάνιζε ποικιλοτρόπως συζητῶν αὐτὴν μετ' εἰδικῶν ἀνδρῶν, νῦν δὲν ἐτήρησε τὴν ἀρχὴν αὐτήν, ἢν πάντες οἱ ὑπουργοὶ τῆς Βυρώπης οἱ εὐδοκίμοῦντες ἀπαρεγκλίτως τηροῦσι, ὅλα δὲ θὰ συζητῶσι τὰ πράγματα μετὰ τῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν καὶ νὰ ἐφαρμόζωσι ὅ,τι ἡ συζήτησις ἀπέδειξεν ὡς ὀρθόν. Ἀλλοίμονον ἂν οἱ παρ' ἡμῖν παιδαγωγικοὶ ἄνδρες μετὰ εἰκοσιπενταετείς ἀδιαπαύστους μελέτας εἰδικὰς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ εἴπωσι καὶ αὐτοὶ εἰς πράγματα ἀναφερόμενα εἰς τὸν κλάδον τῶν μίαν ὀρθὴν ἰδέαν! Ἴσως ἢ σπουδῇ νὰ ὑποβληθῇ τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ τῆς βουλῆς πρὸς ἐπιψηφίσειν ἠνάγκασε τὸν κ. ὑπουργὸν νὰ παρίδῃ τὴν ἀρχὴν του. Καὶ νομίζομεν ὅτι καὶ τὸν κ. ὑπουργὸν εὐχαριστοῦμεν καὶ καθήκον μεγα ἐκπληροῦμεν καὶ πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους ἐκθέτοντες τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τοῦ νομοσχεδίου. Καὶ τὰς μὲν γενικὰς βάσεις τοῦ νομοσχεδίου θὰ βασιανίσωμεν ἐν διεξοδικαῖς μελέταις, ἵνα οἱ διδάσκαλοι καὶ ἡ κοινωνία ἢ ἠνδιαφερομένη διὰ τὸν διοργανισμὸν τῶν σχολείων πεισθῶσι διὰ λόγων, οὓς ἡμεῖς θεωροῦμεν ἰσχυροὺς, περὶ τῆς καταλληλοτέρας τῶν σχολείων διοικήσεως καὶ τοῦτο ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἠρξίσασιν νὰ πράττωμεν ἐν τοῖς πρώτοις ἄρθροις. Νῦν ἐκθέτομεν τινὰ καθ' ἡμᾶς πλημμελεῖ τοῦ νομοσχεδίου ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀ πρὸς τὸν ἄλλον εἶναι ὅτι προήλθον ἐκ τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς συνετάχθη τὸ νομοσχέδιον.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ νομοσχεδίου περὶ τῆς στοιχειώδους ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξαλειπτόν τὸ στοιχειώδους ὡς καὶ πανταχοῦ τοῦ κειμένου, ὅπου ὑπάρχει, ἀντ' αὐτοῦ δὲ θετίον μόνον τὸ δημοτικῆς. Τοῦτο δὲν ἐμφαίνει μικρολογίαν ἡμῶν,

ἀλλ' ὑπόδειξιν γνώμης κεφαλαιώδους ἣτις πρέπει νὰ ἐπικρατῇ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἄλλοτε τὰ δημοτικά σχολεῖα, ὡς πρῶτην ἀποστολὴν εἶχον νὰ διδάξωσι τὰ γράμματα τοὺς μαθητάς, ἃ καλοῦνται καὶ στοιχεῖα, ὥστε ταῦτα οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ ἀναγίνωσκωσι καὶ νὰ γράφωσι. Ὡσαύτως δὲ σπουδαῖον ἐθεώρουν νὰ διδάσκωσι καὶ τὰς 4 πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς. Ὡστε ἢ τροφή, δι' οὗ ἔτρεπον τοὺς μαθητάς των τὰ δημοτικά σχολεῖα, ἦτο κυρίως ἡ ἀνάγνωσις, γραφὴ καὶ ἡ ἀριθμησις. Ἐὰν δὲ ἐπερίσσειε χρόνος, ἐδίδασκον καὶ συντόμους γνώσεις καὶ ἐκ τῆς ἱεράς καὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Καὶ τοιαῦτα βιβλία καὶ σήμερον εὐρίσκονται ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις ἴσως δὲ καὶ ἐν δημοτικοῖς σχολείοις, ἐνθ' ἔργάζονται παλαιοὶ διδάσκαλοι. Εἶναι γεγραμμένα κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν καὶ περιέχουσι γνώσεις τινὰς κεφαλαιώδεις. Ὡστε παλαιότερον ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐπικράτει τὸ στοιχειῶδες καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἄλλων μαθημάτων καὶ δικαίως ἠδύναντο καὶ τὰ σχολεῖα ταῦτα νὰ καλῶνται στοιχειῶδη. Ἄλλὰ σήμερον, ὅτε μετεβλήθησαν οἱ ὅροι τῆς κοινωνίας καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἢ ἀποστολῇ ἐγένετο μεγαλύτερα, ὥστε ταῦτα θεωροῦνται ὡς μεγάλα ἐκπαιδευτήρια τοῦ λαοῦ, ὅτε ἐν αὐτοῖς δὲν ἐπικρατεῖ πλέον τὸ στοιχειῶδες, ἀλλὰ τὰ μαθήματα διδάσκονται ὀλιγώτερα μὲν κατὰ τὸ ποσὸν ἀλλ' ἐν μεγάλῃ ἑκάστῳ μάθημα ἐκτάσει, ὅτε ἡ γνώσις τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι ἡ κυρία αὐτῶν ἀποστολῇ, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τῶν φιλολογικῶν προτόντων τοῦ ἔθνους πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν, τὸ ὄνομα στοιχειῶδες δὲν ἀρμόζει πλέον εἰς τὰ σχολεῖα, δὲν πρέπει δὲ καὶ νὰ λέγεται, διότι ταπεινώνει τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους ἠρίζον διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης ὡς σκοπὸν τοῦ σχολείου τοῦ δημοτικοῦ λίαν ταπεινόν, ὃν σήμερον οὐδὲν σχολεῖον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸν τίτλον τοῦ νομοσχεδίου. Ἄλλὰ καὶ πρὸς τὴν διατύπωσιν τὰ πρῶτα ἄρθρα ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ διορθοτέα. Καὶ πρῶτον ἐν τῇ φράσει: Τῶν εἰς τὸν βίον χρησίων στοιχειῶδων γνώσεων προκαταρκτικὰ σχολεῖα ἐξαλειπτόν τὸ «στοιχειῶδων» ὡς καὶ τὸ προκαταρκτικὰ. Προκαταρκτικὰ σχολεῖα λέγονται τὰ προπαρασκευάζοντα τοὺς μαθητάς δι' ἄλλα σχολεῖα ἀνώτερα, ἅρα τὰ μὴ ἔχοντα αὐτοτελεθὴ σκοπόν. Τοῦτο ὅμως εἶναι λίαν ἡμαρτημένον. Πανταχοῦ τὰ δημοτικά σχολεῖα θεωροῦνται ὡς ἐκπαιδευτήρια ἔχοντα ἀποστολὴν νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀπαιτουμένην μόρφωσιν, τὴν πολὺκροτον καθολικὴν παιδείαν (allgemeine Bildung instruction générale). Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι ταῦτα αὐτοτελεθὴ καὶ οὐχὶ προκαταρκτικὰ. Τὰ δημοτικά σχολεῖα δὲν εἶναι τὰ θεμέλια οἰκοδομημάτος, ἀλλ'

οικοδόμημα μικρόν μὲν, ἀλλὰ πλήρες, μὲ ἴδια θεμέλια, μὲ ἴδιαν στέγην, μὲ θύρας καὶ παράθυρα καὶ ἐσωτερικὰς διαιρέσεις τοιαύτας, ὥστε νὰ δύναται ἐν αὐτῷ ἀνέτως νὰ ζῆ εἰς ἄνθρωπος τεχνίτης, γεωργός, ποιμὴν, παντοπώλης κλπ. Τὸ ἐλληνικὸν σχολεῖον, τὸ γυμνάσιον εἶναι ἄλλα οἰκοδομήματα πολυτελέστερα, ὑψηλότερα, μὲ ἐσωτερικὰς διαιρέσεις περισσοτέρας καὶ μὲ ἐπιπλά περισσότερα. Ἐνταῦθα κατοικοῦν ἄλλοι ἄνθρωποι ἄλλας ἀνάγκας καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἀσκούντες. Καὶ ὅσον δυνάμεθα τὴν οἰκίαν τοῦ γεωργοῦ νὰ θεωρήσωμεν προκαταρκτικὴν τῆς οἰκίας τοῦ ἐμπόρου, τόσον δυνάμεθα καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ θεωρήσωμεν προκαταρκτικὸν τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου ἢ τοῦ γυμνασίου.

Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἀναφέρονται ὅτι ὑπάρχουσι σχολεῖα τριῶν κατηγοριῶν τὰ νηπιαγωγεῖα, τὰ κοινὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα. » Καὶ ὅμως ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ νομοσχεδίου βλέπομεν ὅτι ὑπάρχουσι σχολεῖα τεσσάρων κατηγοριῶν. Παρελείφθησαν δηλ. τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα. Ὡστε ἀνάγκη τὸ ἄρθρον τοῦτο νὰ τεθῆ εἰς ἀρμονίαν πρὸς τὸ ἄρθρον 12.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ πρώτου ἄρθρου. Ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ὅμως αὐτοῦ ἔχομεν πλείονας ἀντιρρήσεις. Τὰ νηπιαγωγεῖα ὄχι μόνον δὲν θεωροῦμεν χρήσιμα, ἀλλὰ θεωροῦμεν καὶ βλαβερὰ. Καὶ θὰ πράξῃ ἄριστα ἡ Κυβέρνησις νὰ τηρήσῃ σιγὴν περὶ τούτου, ὡς ποιοῦσι αἱ νομοθεσίαι πάντων τῶν Κρατῶν τῆς Γερμανίας. Περὶ τούτου θὰ γράψωμεν ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ ἐν ἐκ' ἄσει. Ἐνταῦθα τοῦτο μόνον λέγομεν ὅτι τὰ νηπιαγωγεῖα βλάπτουσι καὶ ἐκπαιδευτικῶς καὶ οικονομικῶς. Καὶ ἐκπαιδευτικῶς μὲν, διότι πρῶτον περιορίζουσι τὴν μικρὰν ἡλικίαν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ δεσμεύουσιν τὰ μικρὰ παιδάκια εἰς τὰ καθίσματα, ὅπερ σφόδρα βλάπτει τὴν ὑγίαν αὐτῶν. Ὁφελιμώτερον εἶναι νὰ παιζῶσι ταῦτα ἐν ὑπαίθρῳ ἀναπνέοντα καθαρὸν ἀέρα καὶ κινούμενα. Δεύτερον διότι συνηθίζουσιν εἰς τὰ παιγνίδια καὶ εἰς τὴν διασκεδάσιν, ἂν δὲ διδάσκουσι καὶ γνώσεις, εἰς τὸν ψιττακισμὸν καὶ εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα, διότι ἡ ἡλικία αὐτῶν δὲν εἶναι ὄριμος διὰ γνώσεις. Ἀλλὰ καὶ τρίτον κακὸν ἐπέρχεται τὸ ἐξῆς. Αἱ διδασκάλισσαι θέλουσαι νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὰ παιδάκια γνώσεις, ἵνα φαίνοι ἢ ὑπαρξίς τοῦ σχολείου δεδικαιολογημένη, στενοχωροῦσι ταῦτα καὶ διατρεχττοῦσι τὸ νευρικὸν αὐτῶν σύστημα, μάλιστα δὲ τὴν ἀναπτύξιν τοῦ ἐγκεφάλου. Πάντες οἱ φυσιολόγοι συμφωνοῦσιν ὅτι πνευματικὴ ἐργασία πρὸ τοῦ 7 ἔτους τῆς ἡλικίας δὲν πρέπει νὰ ἄρχεται. Ἀλλὰ καὶ οικονομικῶς θὰ βλάβῃ τοὺς δήμους ἡ σύστασις νηπιαγωγείων καὶ θὰ παραλύσῃ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν δημοτικῶν σχολείων. Διότι ὅταν νομοθετικῶς ὑποδεικνύηται εἰς τοὺς δήμους ἡ σύστασις νηπιαγωγείων, θὰ εὐρεθῶσι νηπιαγωγοί, αἵτινες θὰ κατορ-

θώσωσι νὰ γίνωσι τοιαῦτα σχολεῖα, καὶ οὕτω μέρος τῶν εἰσοδημάτων τοῦ δήμου, τὰ ὅποια ἠδύναντο νὰ δαπανηθῶσι πρὸς εὐπρεπεστέραν συντήρησιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, θὰ δαπανηθῶσι πρὸς σωματικὴν καὶ διανοητικὴν βλάβην τῶν ἀκάκων παιδίων, συνεργούντων ἐν τούτῳ δήμου καὶ πολιτείας. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὰ νηπιαγωγεῖα.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ὀρίζεται μὲν ἡ φοίτησις ἐξαετῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐβδόμου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους συμπεπληρωμένου, ἀλλ' ἐπίσης ὀρίζεται ὅτι τὰ κοινὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἔχουσι «τέσσαρας ἐνιαυσίους τάξεις». Ἀλλὰ τότε τί θὰ ποιῶσιν οἱ μαθηταίων σχολείων τούτων κατὰ τὰ περισσεύοντα δύο ἔτη, ἐν οἷς θὰ μένωσι ἄνευ ἐργασίας. Ἡ φράσις ὅτι θὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰ μαθήματα τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων δὲν λύει τὴν ἀπορίαν. Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τι θετικόν. Νομίζομεν ὅτι ἄριστα θὰ πράξῃ ἡ Κυβέρνησις ὀρίζουσα μὲν ἐξαετῆ δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀλλὰ περραδεχομένη μόνον δημοτικὰ σχολεῖα διηρημένα καὶ ἀδιαίρετα. Καὶ τὰ μὲν διηρημένα νὰ ἔχωσι δύο ἢ τρεῖς τὸ πολὺ διδασκάλους, τὰ δὲ ἀδιαίρετα ἓνα μόνον. Πῶς τοῦτο εἶναι κατορθωτὸν ἀνεπτύξαιμεν ἄλλοτε ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει¹⁾ Ἀλλὰ καὶ νῦν προκαλοῦμενοι δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν διοργανισμὸν τῶν σχολείων τελειότερον καὶ ὀλιγοδαπανώτερον τοῦ ἰσχύοντος καὶ τοῦ μέλλοντος νὰ ἐφαρμοσθῇ, ὡς ὑφηγοῦνται τὰ νομοσχέδια.

Μάλιστα δὲ ἀπεδείξαμεν νομίζομεν ὅτι ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις δὲν εἶναι καθόλου ὠφέλιμον ἐκάστη τάξις νὰ ἔχῃ καὶ ἴδιον διδάσκαλον καὶ ὅτι τελειότερον σχολεῖον πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει κατὰ δύο τάξεις καὶ ἓνα διδάσκαλον. Ἐπειτα δὲν εἶναι ἀσύγγνωστος πολυτέλεια νὰ ἰδρῶνται πλήρη σχολεῖα, νὰ διατηρῶνται δὲ καὶ τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, ὧν αἱ κατώτεραι τάξεις τοῦλάχιστον καθίστανται περιτταί, ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ τῶν πλήρων δύνανται νὰ κατατάσσωνται εἰς τὰ ἀνωτέρας τάξεις τῶν Ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰς κατωτέρας; Ἄλλοτε ἡ σύστασις ἐξαετῶν δημοτικῶν σχολείων σκοπὸν εἶχε τὴν κατάργησιν τῶν ἐλληνικῶν. Μήπως καὶ νῦν ὑπάρχει ἡ αὐτὴ γνώμη; Ἡμεῖς θεωροῦμεν τοῦτο βλαβερώτατον καὶ δι' ἀκαταμαχῆτων, ὡς νομίζομεν ἐπιχειρημάτων ἀπεδείξαμεν ἀλλαχού τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως τῶν ἐλληνικῶν σχολείων. Τὸ πρᾶγμα νομίζομεν ὅτι εἶναι λελυμένον ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων μάλιστα κατόπιν τῶν διατεταγμένων προσφάτως περὶ τούτου ἐν τοῖς Γερμανικοῖς Κράτεσι.

(Ἀκολουθεῖ).



1 Ὁρα Π. Π. Οἰκονόμου Ἐκπαιδεύσειν Γ'. ἔτος φύλλα 17 καὶ 18.